

**Парламентське дослідження
щодо правового регулювання обліку і використання
біометричних даних людини в Україні у контексті
євроінтеграційних орієнтирів**

**Парламентське дослідження
щодо правового регулювання обліку і використання біометричних даних
людини в Україні у контексті євроінтеграційних орієнтирів***

***Анотація.** У парламентському дослідженні проаналізовано стан правового регулювання обліку і використання біометричних даних людини в Україні у контексті євроінтеграційних орієнтирів та зобов'язань України у процесі вступу до Європейського Союзу. Розглянуто підходи Європейського Союзу до обробки біометричних даних як спеціальної категорії персональних даних, рекомендації Європейської комісії у межах переговорного процесу 2025 року. Визначено основні проблеми нормативного регулювання обліку і використання біометричних даних, зокрема відсутність комплексного правового режиму, недостатню визначеність підстав і цілей обробки, строків зберігання, процедур доступу та незалежного нагляду. Сформульовано напрями подальшого вдосконалення законодавства у цій сфері; запропоновано концепцію закону у цій сфері.*

***Ключові слова:** біометричні дані, персональні дані, облік і використання біометричних даних, рекомендації Європейської комісії.*

Вступ

Актуальність дослідження. Цифровізація публічного управління, розвиток електронної ідентифікації, міграційні процеси, а також потреби національної безпеки та правоохоронної діяльності зумовлюють активне використання біометричних даних в Україні. Водночас такі дані належать до найбільш чутливих категорій персональної інформації, оскільки дають змогу однозначно ідентифікувати особу та можуть використовуватися для постійного спостереження або профілювання.

Україна сформувала базову систему правового регулювання обліку та використання біометричних даних. Основними досягненнями є: створення Єдиного державного демографічного реєстру; запровадження біометричних документів; визначення загальних правил захисту персональних даних та створення механізму парламентського контролю через Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Водночас чинне регулювання залишається фрагментарним і не повною мірою відповідає сучасним європейським стандартам. Найбільш суттєвими проблемами є недостатня визначеність: порядку доступу до біометричних даних, міжвідомчого обміну, строків зберігання, механізмів незалежного контролю, оцінки впливу на права людини та відповідальності за порушення законодавства.

Актуальність^{*1} цих питань посилюється у контексті європейської інтеграції України. Так, Європейською комісією², в Дорожній карті з питань верховенства права³, а також у Плані законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік⁴ акцентовано на необхідності подальшого наближення українського законодавства до стандартів ЄС у сфері захисту персональних даних, функціонування державних реєстрів, цифрової ідентифікації та використання технологій штучного інтелекту. Йдеться про розроблення та прийняття закону щодо: врегулювання процесів створення та функціонування обліку біометричної інформації людини в Україні та удосконалення роботи уповноважених органів державної влади у вказаній галузі; забезпечення електронної інформаційної взаємодії між системою обліку біометричної інформації та іншими інформаційно-комунікаційними системами, зокрема щодо обліку відомостей про притягнення особи до кримінальної відповідальності та наявності судимості (пункт 4.1 «Судове співробітництво в кримінальних справах» Дорожньої карти з питань верховенства права; пункт 320 Плану законопроектної роботи на 2026 рік), а також про розробку та впровадження національних процедур для чіткого визначення національних контактних осіб, відповідальних за управління автоматизованим обміном профілями ДНК, дактилоскопічними даними та зображеннями облич, а також за перевірку потенційних збігів за біометричними даними в рамках системи Prüm (2027 рік) (пп. а) «Співпраця правоохоронних органів, обмін інформацією» пункту 4.3 «Боротьба з організованою злочинністю (загальні засади боротьби з організованою злочинністю)» Дорожньої карти з питань верховенства права).

Законодавче забезпечення обліку та використання біометричних даних визначено одним із пріоритетних напрямів нормопроектувальної роботи Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності.

Дослідницькою службою вже підготовлено низку аналітичних матеріалів, дотичних до окресленої тематики, в яких розглянуто: стандарти Європейського Союзу та Ради Європи із захисту та обробки персональних даних у правоохоронній діяльності⁵; закордонний досвід збору біометричних

* Перша відома каталогізація біометричних даних відбулась понад 130 років тому (рання каталогізація відбитків пальців Хуаном Вучетичем, Аргентина), як і вжиття терміну «біометрія» Френсісом Гальтоном (Бригінець С. Біометричні дані: збір і захист у Європі, США та Україні. *Юридична газета*. № 40(694). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/biometrichni-dani-zbir-i-zahist-u-evropi-ssha-ta-ukrayini.html>).

² COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. Ukraine 2025 Report. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-.pdf>

³ Дорожня карта з питань верховенства права, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 р. № 475-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/475-2025-%D1%80#Text>

⁴ Плані законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік, затверджений постановою Верховної Ради України від 10.02.2026 № 4774-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/4774-20#n16>

⁵ Парламентське дослідження щодо стандартів Європейського Союзу та Ради Європи із захисту та обробки персональних даних у правоохоронній діяльності. *Дослідницька служба Верховної Ради України*. URL: <https://research.rada.gov.ua/news/novyny/77731.html?search>; Інформаційна довідка щодо забезпечення захисту персональних даних відповідно до міжнародних стандартів прав людини. *Дослідницька служба Верховної Ради України*. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/inform_references-hsp/76146.html

даних осіб та відображення їх у паспортних документах в Європейському Союзі та державах-членах ЄС⁶; доцільність врегулювання питань ідентифікації та верифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства⁷.

Метою цього дослідження є визначення здійснених кроків правового регулювання обліку та використання біометричних даних в Україні, виявлення прогалин такого регулювання та окреслення напрямів його удосконалення з урахуванням європейських стандартів.

Об'єктом дослідження є законодавство ЄС і національне законодавство, що регламентують питання обробки і використання біометричних даних.

Досліджувана тематика є актуальною як серед українських, так і закордонних дослідників⁸.

Основна частина

Поняття «біометричні дані» міститься в пункті 2 частини першої статті 3 Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»⁹: «біометричні дані – сукупність даних про особу, зібраних на основі фіксації її характеристик, що мають достатню стабільність та істотно відрізняються від аналогічних параметрів інших осіб (біометричні дані, параметри – відцифрований підпис особи, відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук)». Системний аналіз приписів

⁶ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо збору біометричних даних осіб та відображення їх у паспортних документах в Європейському Союзі та державах-членах ЄС. *Дослідницька служба Верховної Ради України*.

URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/industry_policy/analytical_notes-indst/73855.html?search

⁷ Пропозиції до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання питань ідентифікації та верифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства» (реєстр. № 8151 від 24.10.2022). *Дослідницька служба Верховної Ради України*.

URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/industry_policy/pr_zaindst/73619.html?search

⁸ Наприклад: Булгакова Д. Унікальна ідентифікація людини відповідно до статті 9 (1) (2) GDPR. *Проблеми законності*. 2022. DOI: 10.21564/2414-990X.156.275645; Головацький Н. Т. Правове регулювання захисту персональних даних: GDPR та законодавство США, Канади й України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право, вип. 85(2), 2024. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/11/44-1.pdf>; Гачкевич А. О. Біометричні системи і технології: правові основи регулювання. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія Право. 2025. Вип. 30. DOI: 10.21564/2414-990X.171.342740; Marcos Faundez-Zanuy (2022). Privacy issues on biometric systems. URL: <https://arxiv.org/abs/2202.11415>; Wang, X. та ін. (2024). Beyond surveillance: privacy, ethics, and regulations in face recognition technology. *Frontiers in Big Data*. DOI: 10.3389/fdata.2024.1337465; Gültekin-Várkonyi, G. (2024). Navigating data governance risks: Facial recognition in law enforcement. URL: <https://policyreview.info/articles/analysis/data-governance-risks-facial-recognition>; Jung, Y. (2024). Analysis of Legislative Framework Governing Biometric Data. *Procedia Computer Science*. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877050924017198>; Hogenhout, L., Wangmo, R. (2025/2026). Protecting Persona Biometric Data: The Case of Facial Privacy. URL: <https://arxiv.org/abs/2510.03035>; Yuliartini, N. P. R. та ін. (2026). Biometric Data Protection in Modern Security Systems. URL: https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2026/24/e3sconf_interconnects2026_03005.pdf

⁹ Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус : Закон України від 20.11.2012 № 5492-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17/ed20150206/find?text>

Закону України «Про захист персональних даних»¹⁰ свідчить про те, що біометричні дані є різновидом персональних даних, які характеризують фізичні, фізіологічні або поведінкові ознаки особи та дають змогу її однозначно ідентифікувати.

Порядок впровадження та функціонування національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, її структура та призначення; порядок фіксації біометричних даних (параметрів) іноземців та осіб без громадянства посадовими особами Державної міграційної служби України – врегульовані на підзаконному нормативно-правовому рівні¹¹. Водночас до біометричних даних (параметрів), що фіксуються у відомчих інформаційних системах суб'єктів національної системи, відносять лише відцифровані відбитки пальців рук і відцифроване зображення обличчя (пункт 2 Положення про національну систему біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства).

Згідно із Загальним регламентом про захист даних (GDPR)¹², біометричні дані кваліфікуються як дані спеціальної категорії, що визначаються як персональні дані, отримані в результаті спеціальної технічної обробки, що стосується фізичних, фізіологічних або поведінкових характеристик фізичної особи, які дозволяють або підтверджують унікальну ідентифікацію цієї фізичної особи, такі як зображення обличчя або дактилоскопічні дані (статті 4(14) та 9(1) GDPR). Варто зазначити, що GDPR визначає біометричні дані достатньо широко. У багатьох випадках вимагає оцінки впливу на конфіденційність для їх обробки та надає державам-членам можливість здійснювати різні варіанти захисту біометричних даних. У квітні 2019 року Європейським парламентом створено спільне сховище ідентифікаційних даних (CIR) для запобігання, виявлення або розслідування терористичних злочинів чи інших серйозних кримінальних злочинів¹³.

Українське законодавство визнає біометричні дані чутливими персональними даними, для обробки яких мають застосовуватися підвищені гарантії захисту. Водночас на рівні законодавства відсутнє комплексне визначення всіх видів біометричних даних та критеріїв їх віднесення до категорії чутливих, що створює ризики неоднакового правозастосування.

До біометричних даних, як правило, відносять:

¹⁰ Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

¹¹ Положення про національну систему біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1073. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2017-%D0%BF/ed20171227#n15>; Інструкція про порядок фіксації біометричних даних (параметрів) іноземців та осіб без громадянства посадовими особами Державної міграційної служби України, її територіальних органів і територіальних підрозділів, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України 23.11.2018 № 944. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1428-18/ed20181123#n18>

¹² General Data Protection Regulation ((EU) 2016/679) (EU GDPR). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/eng/LSU/?uri=CELEX%3A32016R0679>

¹³ Common Identity Repository (CIR). URL: <https://schengen-it-systems.ec.europa.eu/glossary/common-identity-repository-cir>

у вузькому розумінні – відбиток пальця людини, райдужної оболонки ока або сітківки, особливості кінцівок, обличчя, вухо, відбиток язика, голос, розташування вен, ДНК, ЕКГ, підпис;

у широкому розумінні – поведінку людини (в частині особливостей, які можна виокремити): фізичні рухи (спосіб ходи); сила/швидкість натискання на екран, клавіатуру; спосіб, яким індивідуум вводить дані (пальцем (яким саме)), як утримує пристрій (наприклад, кут нахилу телефона) тощо¹⁴.

Біометричні дані використовуються для перевірки особи (автентифікації) з метою надання права доступу до пристроїв, приміщень, транспорту та інформації, для здійснення платежів, перетину державних кордонів та отримання послуг.

У звіті Ukraine Report 2025 Єврокомісія констатує *недостатній прогрес* у приведенні українського законодавства у відповідність до асquis ЄС у сфері захисту персональних даних¹⁵. Оскільки біометричні дані є спеціальною категорією персональних даних у розумінні GDPR, ця рекомендація безпосередньо стосується їх правового режиму. Рекомендації щодо необхідності забезпечення: ефективності незалежного нагляду за обробкою персональних даних; належних повноважень органу захисту даних; ефективних механізмів захисту прав суб'єктів даних – охоплюють і державні біометричні реєстри.

Єврокомісія звертає увагу на необхідність:

- чіткого законодавчого регулювання доступу правоохоронних органів до біометричних реєстрів;
- визначення строків зберігання, цілей обробки та умов обміну даними;
- забезпечення пропорційності використання біометричної ідентифікації.

У блоці, присвяченому управлінню кордонами, Європейська комісія підтримує розвиток систем ідентифікації та перевірки документів, але наголошує, що використання біометричних технологій має відповідати стандартам ЄС щодо захисту даних і прав людини.

У контексті цифрової трансформації Єврокомісія рекомендує продовжити наближення до рамки eIDAS / eIDAS 2.0, що передбачає належний захист даних електронної ідентифікації, включаючи біометричні засоби автентифікації.

Зокрема очікується подальше наближення законодавства України до:

- Regulation (EU) 2016/679 (GDPR);
- Directive (EU) 2016/680 (Law Enforcement Directive);
- стандартів Конвенції Ради Європи №108+.

¹⁴ Бригінець С. Біометричні дані: збір і захист у Європі, США та Україні. *Юридична газета*. № 40(694). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/biometrichni-dani-zbir-i-zahist-u-evropi-ssha-ta-ukrayini.html>

¹⁵ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. Ukraine 2025 Report. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/EU-enlargement-pdf>; Ukraine's Progress on the Path to EU Integration: Freedom of Expression and Privacy. URL: <https://cedem.org.ua/en/analytics/eu-report-freedom-privacy/>

Саме ці акти встановлюють спеціальний режим обробки біометричних даних.

Водночас у Рекомендаціях 2025 року не міститься прямої вимоги щодо: окремого закону про біометричні дані; заборон чи дозволів на певні біометричні технології; запровадження обов'язкової біометричної ідентифікації населення. Натомість акцент зроблено на комплексному регулюванні обробки персональних даних, де біометричні дані є одним із найбільш чутливих видів інформації.

Таким чином, *ключовими очікуваннями* Єврокомісії є:

- єдиний законодавчий режим для всіх державних біометричних систем;

- чіткі та вузькі цілі використання біометрії;
- пропорційність втручання у приватність;
- незалежний контроль та ефективні засоби захисту;
- простежуваність усіх звернень до даних;
- безпечна інтероперабельність інформаційних систем;
- оцінка впливу на права людини для нових біометричних технологій.

Дорожня карта з питань верховенства права, як і План законопроектної роботи парламенту на 2026 рік, не конкретизують необхідні законодавчі зміни. Зокрема в Плані мова йде про окремий закон (пункт 320), а в Дорожній карті про те, які питання потребують законодавчого регулювання.

Проведений аналіз чинного законодавства, експертних думок, практики та європейських стандартів дозволяє констатувати доцільність не «створення нової бази біометрії», а усунення фрагментарності правового регулювання, запровадження єдиної моделі управління біометричними даними та гарантій захисту прав людини.

На основі рекомендацій Єврокомісії можна сформулювати такі напрями, що потребують подальшого нормативного врегулювання:

- визначення в законодавстві вичерпних підстав обробки біометричних даних;
- спеціальні правила для правоохоронної та безпекової сфери;
- регулювання автоматизованого розпізнавання обличчя та інших біометричних технологій;
- строки зберігання та порядок видалення біометричних даних;
- оцінка впливу на права людини для біометричних систем;
- незалежний аудит та нагляд за державними біометричними реєстрами;
- узгодження законодавства з GDPR, Директивою 2016/680 та eIDAS 2.0.

В Таблиці 1 на підставі проведеного узагальнення наведено проблеми правового регулювання обліку і використання біометричних даних людини та напрями їх законодавчого вирішення.

Таблиця 1

№ з/п	Проблема	Шляхи законодавчого вирішення	Закони, що потребуватимуть змін
1.	Фрагментарність та колізії термінології (різні визначення «біометричних даних», «ідентифікації», «верифікації», «фіксації» тощо)	Уніфікація понятійного апарату; закріплення єдиних дефініцій; визначення переліку біометричних категорій; розмежування one-to-many та one-to-one	«Про захист персональних даних»; «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»; «Про інформацію»
2.	Відсутність єдиного принципу цільового обмеження	Встановлення вичерпного переліку законних цілей такого обмеження; заборона вторинного використання принципу цільового обмеження без окремої правової підстави; запровадження тестів необхідності та пропорційності використання принципу цільового обмеження	«Про захист персональних даних»; «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»; «Про Національну поліцію»; «Про Державну прикордонну службу України»
3.	Невизначеність кола суб'єктів доступу до біометричних даних	Створення реєстру уповноважених органів; рольової моделі доступу; журналювання; запровадження судового контролю для доступу у кримінальних провадженнях	«Про захист персональних даних»; «Про Національну поліцію»; «Про оперативно-розшукову діяльність»; КПК
4.	Відсутність єдиного режиму зберігання та видалення даних	Встановлення строків зберігання за категоріями даних; автоматичного видалення; періодичного аудиту	«Про захист персональних даних»; «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»; «Про Національну поліцію»; «Про Державну прикордонну службу України»
5.	Відсутність спеціалізованого незалежного нагляду	Надання Омбудсману спеціальних повноважень щодо державних біометричних систем	«Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»; «Про захист персональних даних»

6.	Відсутність законодавчої моделі міжсистемної взаємодії	Закріплення правил: інтеоперабельності; захищених даних; мінімізації атрибутів; заборони локальних копій; централізованого логування	«Про електронні комунікації»; «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах»; «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»
7.	Неналежний рівень вимог сертифікації (privacy by design (приватність за задумом) та DPIA (оцінка впливу на захист даних))	Запровадження обов'язкової оцінки впливу на захист даних; сертифікації алгоритмів; тестування точності та недискримінаційності; криптографічного захисту шаблонів	«Про захист персональних даних»; «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах»
8.	Відсутність регулювання автоматизованого розпізнавання обличчя у публічних місцях	Визначення виключних підстав застосування; часових та територіальних обмежень; надання дозволів; проведення оцінки впливу на права людини	«Про захист персональних даних»; «Про Національну поліцію»; «Про оперативно-розшукову діяльність»
9.	Неурегульованість правил використання біометрії у системах електронної ідентифікації та державних сервісах	Визначення допустимих способів автентифікації; альтернативних біометричних способів; вимог до згоди та безпеки	«Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги»; «Про захист персональних даних»
10.	Відсутність спеціальної відповідальності за незаконне використання біометричних даних	Запровадження окремих складів адміністративних і кримінальних правопорушень	КУпАП, КК, КПК
11.	Неоднотайність технічних стандартів біометричних форматів	Закріплення обов'язкових стандартів ISO/IEC; сумісності державних систем; сертифікації засобів	«Про стандартизацію»; «Про технічні регламенти та оцінку відповідності»

Серед питань, які системно порушуються у документах Ради Європи, Європейської комісії, Європейської ради із захисту даних, Європейського парламенту, а також у міжнародних стандартах ISO/IEC та наукових публікаціях з біометричної безпеки, що свідчить про їх визнання як ключових викликів сучасного правового регулювання біометричних систем, можна назвати такі:

1) централізація біометричних реєстрів¹⁶: обговорюється ризик створення надмірно централізованих масивів біометричних даних, що підвищує наслідки можливого витоку, несанкціонованого доступу або масового профілювання. Як альтернатива, пропонуються децентралізоване зберігання, мінімізація даних та використання біометричних шаблонів замість сирих зображень;

2) незворотність біометричних ознак¹⁷: наголошується, що біометричну ознаку неможливо «змінити» після компрометації, тому необхідні механізми cancelable biometrics, токенизації та криптографічного перетворення шаблонів;

3) презумпція небіометричної альтернативи¹⁸: підкреслюється, що використання біометрії не повинно бути єдиним способом доступу до публічних послуг, якщо існують інші безпечні методи автентифікації;

4) демократичний та парламентський контроль за державними біометричними системами¹⁹: розглядається у контексті підзвітності, прозорості та захисту основоположних прав.

На нашу думку, доцільним є розроблення окремого Закону України «Про державний облік та використання біометричних даних людини», який би встановив єдиний правовий режим державних біометричних систем, уніфікований понятійний апарат, вичерпні цілі обробки, правила доступу, строки зберігання, гарантії прав людини, механізми незалежного та парламентського контролю, а також вимоги до безпеки й інтеоперабельності таких систем відповідно до стандартів GDPR, Директиви (ЄС) 2016/680 та Конвенції №108+.

Концепція цього закону може бути наступною:

Розділ I. Загальні положення:

- мета закону;
- сфера дії;

¹⁶European Data Protection Board. Guidelines 05/2022 on the use of facial recognition technology in the area of law enforcement. URL: https://www.edpb.europa.eu/public-consultations/guidelines-052022-on-the-use-of-facial-recognition-technology-in-the-area-of_en; European Union Agency for Fundamental Rights. Facial recognition technology: fundamental rights considerations in the context of law enforcement (2019). URL: <https://fra.europa.eu/en/publication/2019/facial-recognition-technology-fundamental-rights-considerations-context-law>; NISTIR 8053: De-Identification of Personal Information. URL: <https://nvlpubs.nist.gov/nistpubs/ir/2015/NIST.IR.8053.pdf>

¹⁷ Ratha N., Connell J., Bolle R. Enhancing security and privacy in biometrics-based authentication systems. *IBM Systems Journal*, 2001. URL: <https://research.ibm.com/publications/enhancing-security-and-privacy-in-biometrics-based-authentication-systems>; Information technology - Security techniques - Biometric information protection. URL: <https://www.iso.org/standard/52946.html>

¹⁸ European Data Protection Supervisor. Opinion 4/2022 on the Proposal for a European Digital Identity Framework. URL: https://www.edpb.europa.eu/system/files/documents/2022-07/edpb_edps_jointopinion_202204_csam_en_0.pdf; World Bank. ID4D Practitioner's Guide: Privacy and Data Protection (2021). URL: <https://id4d.worldbank.org/guide>; Proposal for a Regulation amending Regulation (EU) No 910/2014 as regards establishing a framework for a European Digital Identity (eIDAS 2.0). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021PC0281>

¹⁹ Council of Europe. Guidelines on facial recognition (Consultative Committee of Convention 108, 2021). URL: <https://rm.coe.int/guidelines-facial-recognition/1680a134f3>; Report on the democratic oversight of the security services (CDL-AD(2015)010). URL: <https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/opinion-388>; European Parliament. Resolution on artificial intelligence in criminal law and its use by the police and judicial authorities in criminal matters (2021/2016(INI)). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2022_132_R_0003

- визначення термінів.

Розділ II. Принципи державного обліку та обробки біометричних даних.

Розділ III. Види біометричних даних та державні біометричні системи:

- перелік категорій (зображення обличчя; відбитки пальців; райдужна оболонка; сітківка; геометрія руки; голос; динаміка підпису; ін.);
- перелік державних систем (ЄДДР, МВС, ДПСУ тощо).

Розділ IV. Підстави та цілі обробки:

- документування особи;
- прикордонний контроль;
- міграційні процедури;
- криміналістична ідентифікація;
- ідентифікація невпізнаних тіл та зниклих безвісти;
- виконання міжнародних зобов'язань України;
- заборона вторинного використання;
- тест необхідності та пропорційності;
- спеціальні правила для правоохоронної сфери.

Розділ V. Збір та фіксація біометричних даних:

- порядок отримання даних;
- інформування особи;
- вимоги до згоди (коли вона є підставою);
- обов'язкові випадки збору;
- заборона прихованого збору, крім випадків, прямо передбачених законом;

- спеціальні правила для дітей і недієздатних осіб.

Розділ VI. Доступ до біометричних даних.

Розділ VII. Міжсистемна взаємодія та інтегрованість.

Розділ VIII. Зберігання, архівування та видалення

Розділ IX. Безпека біометричних даних:

- криптографічний захист;
- зберігання шаблонів;
- токенизація;
- багатофакторний доступ;
- реагування на інциденти;
- сертифікація засобів.

Розділ X. Автоматизоване розпізнавання обличчя та інші високоризикові технології.

Розділ XI. Контроль і нагляд.

Розділ XII. Міжнародний обмін біометричними даними.

Розділ XIII. Прикінцеві та перехідні положення.

Із ухваленням окремого закону щодо обліку і використання біометричних даних людини інші чинні законодавчі акти логічно потребуватимуть змін (Таблиця 2):

Таблиця 2

Закон	Характер змін
«Про захист персональних даних»	узгодження дефініцій та спеціального режиму біометричних даних
«Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»	відсилання до нового закону
КПК України	підстави доступу та судовий контроль
«Про Національну поліцію»	використання біометричних систем
«Про Державну прикордонну службу України»	прикордонна біометрична ідентифікація
«Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги»	біометрична автентифікація
«Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»	спеціальні контрольні повноваження
КУпАП, КК України	відповідальність за правопорушення

Висновки

Проведений аналіз чинного законодавства України, актів Європейського Союзу, документів Ради Європи, рекомендацій Європейської комісії та науково-експертних джерел дозволяє констатувати, що правове регулювання обліку та використання біометричних даних в Україні перебуває на етапі фрагментарного розвитку та потребує системного оновлення відповідно до європейських стандартів.

Українське законодавство визнає біометричні дані різновидом персональних даних, однак чинні нормативні акти містять різні підходи до їх визначення та переліку. Вони фактично обмежують державний облік відцифрованим зображенням обличчя та відбитками пальців, тоді як міжнародні стандарти охоплюють значно ширший спектр фізіологічних і поведінкових характеристик людини. Така термінологічна неоднорідність створює ризики неоднакового правозастосування та ускладнює гармонізацію національного законодавства з *acquis* ЄС.

Ключовою проблемою є відсутність єдиного законодавчого режиму державних біометричних систем. Норми щодо збору, обліку, доступу, міжвідомчої взаємодії, строків зберігання та видалення біометричних даних розпорошені між законами та численними підзаконними актами, що не забезпечує достатнього рівня правової визначеності. Значна частина процедур, пов'язаних із функціонуванням національної системи біометричної верифікації та ідентифікації, регулюється саме підзаконними актами.

Європейська комісія прямо пов'язує подальший прогрес України у сфері верховенства права з приведенням законодавства про захист персональних даних у відповідність до GDPR та Директиви (ЄС) 2016/680, забезпеченням незалежного нагляду, чітким регулюванням доступу правоохоронних органів до біометричних реєстрів, визначенням строків зберігання та гарантіями пропорційності втручання у приватність.

Сучасне регулювання біометрії розглядається не лише як технічне або адміністративне питання, а як складова системи гарантій основоположних прав людини.

Проведене узагальнення дозволяє виокремити пріоритетні напрями законодавчого вдосконалення: уніфікацію термінології; визначення вичерпних підстав і цілей обробки біометричних даних; запровадження рольової моделі доступу та судового контролю; встановлення єдиних строків зберігання; спеціальні правила для правоохоронної та безпекової сфери; регулювання автоматизованого розпізнавання обличчя; обов'язкову оцінку впливу на захист даних; незалежний аудит та нагляд; а також забезпечення безпечної інтероперабельності державних інформаційних систем.

Найбільш доцільним видається розроблення окремого Закону України «Про державний облік та використання біометричних даних людини», який би встановив єдиний правовий режим державних біометричних систем, уніфікований понятійний апарат, вичерпні цілі обробки, правила доступу, строки зберігання, гарантії прав людини, механізми незалежного та парламентського контролю, а також вимоги до безпеки й інтероперабельності таких систем відповідно до стандартів GDPR, Директиви (ЄС) 2016/680 та Конвенції №108+. Запропонована у дослідженні структура такого закону охоплює всі ключові елементи сучасного європейського підходу до регулювання біометричних даних.

Отже, основним завданням подальшого розвитку законодавства України у цій сфері є не створення нових біометричних реєстрів, а формування цілісної, прозорої та підконтрольної системи державного обліку і використання біометричних даних, яка забезпечуватиме баланс між потребами національної безпеки, цифрової трансформації держави та належним захистом прав і свобод людини відповідно до європейських стандартів.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*